

COVID-19 SÜRECİNDE MEDYANIN BİLGİLENDİRME ROLÜNDEKİ DEĞİŞİM: EĞİTİM HABERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Görkem İLDAŞ¹

Öz

Küresel boyutta etki alanına sahip olan Covid-19 süreci, hayatın her alanını etkilemekle kalmayıp, dönüşüme uğratmıştır. Bu alanlardan biri de kuşkusuz eğitim olmuştur. Okulların kapanmasıyla yüzyüze eğitimin gerçekleşemediği bu süreçte eğitimin tüm paydaşları hızla adapte olması gereken pek çok yenilikle karşı karşıya kalmışlardır. Sınav dönemlerinde daha fazla gündeme gelen eğitim meseleleri, salgın koşullarıyla beraber gündemin tam ortasına yerleşmiştir. Çünkü salgın sonucu yaşanan kayıplar, eğitimin sadece sınavlardan ibaret olmadığını kanıtlamıştır. Yüz yüze eğitimin kesintiye uğramasıyla beraber öğrenciler, öğretmenler, veliler, eğitim kurumları anlık olarak yapılan açıklamaları ve süreçteki yenilikleri sürekli takip etmek zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda en etkili haber alma araçlarından biri olan televizyon; günlük hayattaki tüm gelişmeleri izleyiciye aktarmaya çalışmıştır. Yaşanan bu küresel kriz döneminde kitle iletişim araçları da adeta bir sınav vererek; izleyicilerin toplumsal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak için çabalamışlardır.

Bu çalışmanın amacı, Covid-19'un eğitim haberleri üzerindeki etkisini ana haber bültenleri üzerinden yapılan bir içerik analizi ile ortaya koymaktır. Bu bağlamda eğitim haberlerinin ana haber bültenlerindeki yeri; salgın öncesi ve salgın sonrası iki farklı dönem aralığında incelenerek, ortaya çıkan veriler karşılaştırılmıştır. Haberin yayımlandığı tarih, haberin gün içinde kaç kez gösterildiği, ana haberde yayınlanan haber sayısı ve habere ayrılan süre, bültende ilgili haberin kaçınıcı sırada çıktığı, haberin konusu tespit edildikten sonra; haberin yer alma şekli incelenerek kategorize edilmiştir. Ortaya çıkan veriler '*eğitim ekonomisi*', '*eğitim ve sağlık*', '*eğitim güvenliği*', '*eğitimde resmi duyurular*' başlıkları altında incelenmiştir. Bulgular neticesinde ana haber bültenlerinde yer alan eğitim haberlerinin, yaşanan küresel salgın ile birlikte niceliksel ve niteliksel olarak anlamlı oranda artış gösterdiği tespit edilmiştir. Eğitimin işleyişinde bir milat niteliğinde olan Covid-19 salgınının medyada çıkan eğitim haberlerini de dönüştürdüğü sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medya, TV Ana Haber Bültenleri, Covid-19, Eğitim Haberleri.

JEL Sınıflaması: D80, L8, M31

CHANGE IN MEDIA'S INFORMATION ROLE DURING COVID-19: A REVIEW ON EDUCATIONAL NEWS

Abstract

The Covid-19 process, which has a global impact, has not only affected every aspect of life, but transformed it. One of these aspects is undoubtedly education. In this process, where face-to-face education could not be realized upon the closure of schools, all stakeholders of education faced many innovations that needed to be adapted quickly. Educational issues, which come up particularly during exam periods, have been placed at the top of the agenda following the pandemic conditions.

Because the losses experienced as a result of the epidemic have proven that education is not just about exams. With the interruption of face-to-face education, students, teachers, parents, educational institutions had to follow the instant statements and innovations in the process.

*Bu çalışmada yer alan araştırmanın ön sonuçları, 30 Ekim 2021 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilen 'Education During the Pandemic and Beyond / Pandemi ve Sonrasında Eğitim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, gorkem@vanillamedia.com.tr, ORCID: 0000-0001-8745-5566.

In this context, television, which is one of the most effective means of getting news, has tried to convey all the developments in daily life to the audience. In this period of global crisis, the mass media was almost put to a test and tried to meet the social and psychological needs of the audience.

The aim of this study is to reveal the effect of Covid-19 on education news with a content analysis made on the main news bulletins. In this context, the place of education news in the main news bulletins was examined in two different periods, before and after the epidemic, and the resulting data were compared. After the date of publication of the news, the number of times the news is shown during the day, the number of news published in the main news and the time allocated to the news, the rank of the news in the bulletin, and the subject of the news were determined; the way the news was included was analyzed and categorized. The resulting data were analyzed under the headings of ‘*educational economics*’, ‘*education and health*’, ‘*educational security*’, and ‘*official announcements in education*’. As a result of the findings, it was determined that the education news in the main news bulletins increased quantitatively and qualitatively with the pandemic. It has been concluded that the Covid-19 pandemic, which is a milestone in the functioning of education, has also transformed the education news in the media.

Keywords: Media, TV Main News Bulletins, Covid-19, Education News.

JEL Classification: D80, L8, M31

1. Giriş

Covid-19 salgınıyla birlikte eğitim ve sağlık kuşkusuz en çok konuştuğumuz alanların başında gelerek, daha fazla gündemimizde yer almaya başlamıştır. Eğitimde geniş kitleleri farklı açılardan ilgilendiren koronavirüs salgını medyanın bilgilendirme rolü gereği bu süreçte sürekli gündemimizde yer almıştır. Yaşam alanlarımızın sınırlandığı, evlere kapandığımız dönemde televizyon izleme alışkanlıklarımızın değiştiğini ortaya koyan bir çalışmada televizyon izleme oranının yaklaşık %25 arttığı belirtilmiştir (Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği RATEM, 2020). Sağlık ve eğitimde her an yeni gelişmelerin yaşanması ve bilgilerin sürekli güncellenmesi, kitle medyasını da daha aktif hale getirmiştir. Koronavirüs salgınına eğitim penceresinden bakıldığında; dünya genelinde ilkokuldan üniversiteye tüm okullarını kapatan ülke sayısının 193, etkilenen öğrenci sayısının 1 milyar 724 milyon, Türkiye’de ise 25 milyon 650 bin olduğu görülmektedir (TEDMEM). Bu süreçte, öğrenciler, aileler, öğretmenler, eğitim kurumları medya aracılığıyla hem birbirleriyle iletişimde kalmaya devam etmiş, hem de gelişmeleri takip etmeye çalışmışlardır. Kitle medyaya düşen en öncelikli görev ise ‘bilgilendirme’ rolünü üstlenmesi olmuştur. Zira medyanın en önemli rollerinden biri geniş kitleleri ilgilendiren sorulara yanıt aramak ve bilgilendirme işlevini gerçekleştirmektir. Edelstein’e (1973) göre; bireyin toplumsal yaşamdaki sorunlar hakkında bilgi edinme isteği medyanın bilgilendirme rolünü üstlenmesini gerekli kılmıştır (Kars, 2003: 12). Medyanın öncelikli görevi nedir sorusuna Jean Marie Charron, “*Kitle iletişim araçları bir değer olarak bilginin yayılması için tartışmasız gerekli araçlardır*” der (Charon, 1993: 182).

Medyanın bilgilendirme rolünün yanı sıra uyarı, eğitim ve yansıtma işlevleri ile günlük yaşamın olumlu olumsuz tüm gerçekleriyle izleyenleri/okuru buluşturma misyonu bulunmaktadır (Bülbül, 2001: 66).

Dolayısıyla Covid-19 salgını sürecinde geniş kitleleri ilgilendiren, özellikle sağlık ve eğitim paydasında buluşan tüm haberler her zamankinden daha fazla medyada görünür olmaya başlamıştır.

Haber alma kaynağı olarak en fazla tercih edilen kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon bu süreçte bireylerin, toplumun gereksinimlerine cevap vermeye çalışmıştır.

Katz ve Peled savaş gibi olağandışı durumlarda ‘*bilmek*’ ve ‘*gerginlikten kurtulmak*’ olmak üzere; televizyonun iki önemli ihtiyacı karşıladığına dikkat çekmektedir.

Pandemi dönemini bireylerin hayatta kalma savaşı olarak nitelendirdiğimizde bu tanım bugünün koşullarında da geçerliliğini korumaktadır. Kitle iletişim araçlarının tutum değişikliğindeki öneminin vurgulandığı çalışmalarda gündem belirleme/oluşturma kuramına sıklıkla rastlanmaktadır. Bu kuram, medyanın sunduğu içerikle, haberlerle halkın gündemini şekillendirdiği ve aktardığı konularla halkı düşündürmeye sevk ettiği görüşüne dayanmaktadır. Gündem oluşturma kuramına göre; medya halkın düşünme balonlarının içine ne hakkında düşünmeleri gerektiğini yazmaktadır. Gündem belirleme kuramının izlerini sürdürdüğümüzde bu yaklaşımın temelini atan isimlerden biri olarak kabul edilen Walter Lippmann, “*Public Opinion*” isimli çalışmasında; insanların kendi yakın çevreleri dışındaki dış dünyayı anlamak için anlam haritalarına ihtiyaç duyduklarını ve bu haritaları medyanın aktardıkları bilgilerle şekillendirdiklerini belirtmiştir (aktaran Tekinalp ve Uzun, 2006: 121).

Yeni teknolojiler ve internet bireylerin haber alma davranışlarını etkilese de günümüzde televizyon hala en tercih çok edilen mecralardan biri olma özelliğini korumaktadır. Görüntüye dayanması, akıldan çok duygulara yönelmesi televizyon haberciliğini daha canlı ve güçlü kılmaktadır. Düşünceden çok eylemlere, konudan çok olanlara, açıklamalardan çok çarpıcılığa önem verdiği için televizyon bir ayaklanmayı, bir savaşı, bir devrimi, bir cinayeti diğer kitle iletişim araçlarından daha canlı biçimde verebilmektedir (Cereci, 2001: 159).

Televizyonlardaki ana haber bültenleri aracılığıyla bireyler gündemi takip ederek, yaşadıkları toplumda ve dünyada olup biteni anlamaya çalışmaktadırlar. Covid-19 salgını ile birlikte çok sayıda öğrenci, veli, eğitimci, eğitim kurumu gelişmeleri ve resmî kurumlarca yapılan duyuruları haber bültenleri aracılığıyla öğrenmişlerdir. Bu çalışmanın ana amacı; ana haber bültenlerinde yer alan eğitim haberlerinin Covid-19 salgını ile birlikte ne şekilde değiştiğini ortaya koymaya çalışmaktır. Çalışmada, *Habertürk* televizyon kanalında Covid-19 öncesi ve sonrası ana haber bültenlerinde yayımlanan eğitim haberleri incelenmiştir.

Türkiye’de ilk koronavirüs vakasının görüldüğü tarih olan 11 Mart 2020 öncesi çıkan eğitim haberlerini değerlendirebilmek için eğitim-öğretim döneminin başlangıcı olan 15.02.2020-11.03.2020 tarih aralığı seçilerek incelenmiş; Covid-19 salgını sonrası dönemi kapsayan 15.02.2021-11.03.2021 tarih aralığında çıkan eğitim haberleri ile karşılaştırılmıştır. Yapılan içerik çözümlemesine ile eğitim haberlerinin içeriklerinin ne yönde değiştiği sorgulanırken; medyanın eğitim haberlerine verdikleri önemin boyutu da tartışılarak ortaya konmaya çalışılacaktır.

2. TV Haberlerinin Rolü ve Medyada Yer Alan ‘Eğitim Haberleri’

Gerbner’in Kültürel Göstergeler kuramına göre; kitle iletişim araçları kamuoyu oluşturma rolünü üstlenmektedir. Buna göre; televizyon da dahil olmak üzere medya düşünceleri ve görüşleri kamuoyu ile paylaşarak zihinlere fikir ekmekte ve bu görüşlerin yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Gerbner, 2002: 55).

Televizyon, endüstriyel kitle toplumlarında geleneksel toplumsallaştırma kurumları olan din, aile ve yerel toplumu gölgede bırakan büyük bir hikaye anlatıcısı olarak görülmüştür. Morgan ve Signorielli (1990), kitle iletişim araçları içeriklerinde yer alan mesajların izleyicilerin inanç ve davranışları arasındaki ilişkilerle ele alınabileceğini belirtmektedirler (McQuail, 2010: 127). Toplumsal sorunlar, gerilimler birey için kimi zaman dinlenme ve gerçek dünyadan kopma ile sonuçlanır; Katz ve Foulkes'e (1962) göre, televizyon izleyicilerin dinleme dürtüsünü harekete geçirme işlevini taşımaktadır. Kimi eğlenmek, kimi kafa dağıtmak kimi kafa toplamak ve bilgilenmek için televizyon yapımları ile doyuma ulaşmaya çalışmaktadır. Tam da bu noktada medyanın işlevlerine kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı çerçevesinden bakıldığında, bireylerin gereksinimlerine göre medya tüketim nedenleri ve davranışları şekillenmektedir. İzleyicinin psikolojik ve sosyal gereksinimini önceliklendiren bu yaklaşım toplumsal yönden çıkarım yapmak için zayıf kalmakla eleştirilmektedir. Katz ve Blumler televizyon işleyicisinin bilişsel, duygusal ve kişisel beklentileri olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre; bilgilenmek ve gerçeği araştırmak motivasyonu televizyona yönelmek bilişsel beklentileri; gündelik yaşamın rutininden ve problemlerinden kaçarak, katarsis yaşamak için mizah, eğlence, spor içeren yapımlara yönelmek duygusal beklentileri; kendi yaşamlarına benzer hayatların varlığından haberdar olmak ve toplumda kendini yalnız hissetmemek için tüketimde bulunmayı ise kişisel kimlik ihtiyacı ile açıklamıştır (Kars, 2003: 11-14). Birey merkezli bu yaklaşımın, toplumsal çıktılar göz ardı eden zayıf yönü bulunmakla beraber, ortak beklentileri saptamaya yönelik elverişli yönü ile izleyicilerin toplumsal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamalarına olanak tanımaktadır. Kitle medyasının amacını; “*insanların dikkatini ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlardan başka alanlara çekmek*” olarak tanımlayan Yaylagül ise, ünlülerin hayatlarını, seks skandallarını, spor müsabakalarını hayatımızın merkezine taşımakla bu amacın nasıl gerçekleştiğine dikkat çekmiştir (Yaylagül, 2010: 171).

Bülbül ise medyanın işlevlerini; *uyarı, köprü, uluslararası iletişim, politik bilinçlenmeye ve demokrasiye katkı, eğitim, yansıtma, imaj ve saygınlığa katkı sağlama, toplumla bütünleşme* olarak sıralamıştır. Buna göre; medya devleti yönetenlerin görevlerini yerine getirmesinin takibinde bulunarak halkı bilgilendirmek ve eksiklikler varsa düzeltilmesi için bir uyarıcı işlevi görmelidir. Ayrıca; yönetimle halk arasında bir köprü görevindedir. Bireylerin istek ve ihtiyaçlarını doğru tespit edip, gündeme taşıran; yönetimin de icraat ve uyarılarını halkla paylaşmaktadır.

Başta haber olmak üzere; görüntülü ya da basılı medya aracılığıyla üretilen her türlü içerikle halkı bilinçlendirme, hakları konusunda bilgilendirme, demokrasiye uygun katılımcı anlayışın gelmesi için itici güç olma görevlerini taşımakla beraber, eğitim işlevini de yerine getirir. Toplumu ilgilendiren olumlu olumsuz her türlü haberleri topluma yansıtma rolü gereği haber değeri bulunan olayları kamuoyu ile paylaşır. Çok yönlü görevleri olan medyanın hem ulusal hem de uluslararası arenada tehlikeli durumlarda uyarıcı, fırsatlarda haber veren, gündelik yaşantıda görülemeyenlerin fark edilmesini sağlayan önemli bir rolü de vardır (Bülbül, 2001: 65-66).

Garnham'a göre; bireylerin haberleri takip etmek için televizyon haberlerini tercih etmesinin altında üç neden yatmaktadır. Buna göre; televizyon *tüketim zamanı* açısından avantaj sağlamaktadır, yarım saat gibi kısa bir sürede dünyadaki tüm gelişmelerden kolaylıkla haberdar olabilirsiniz. Diğer dikkat çekilen unsur ise *malîyet avantajıdır*; haberlerden bilgiye ulaşmak için bir bedel ödemek zorunda kalmazsınız; bir kere televizyonu satın almakla tüm haberlere ulaşmayı garantilersiniz. *Kültürel bir donanım* ihtiyacı duymadan haberlere erişebilirsiniz.

Okuma yazma bilmeseniz dahi habere ulaşabilirsiniz (Garnham, 1990: 324–329). Haber vermek medyanın kamusal görevi olmasının yanı sıra sosyal görevidir. Toplumu yönlendirmek, teşvik etmek, yeni tutumlar kazandırılmasına katkı sağlamak, fikirlerin biçimlenmesine yardımcı olmak aynı zamanda medyanın eğitim işlevi ile örtüşmektedir (Bülbül, 2001: 69).

Girgin'e göre; herhangi bir olayın/fikrin/sorunun haber değeri taşıması için; *önemlilik, anlaşılabilirlik, yenilik, ilginçlik* öğelerini taşımalıdır. İnsanların karar alırken, diğer insanlarla ilişki kurarken, çevresindeki ve dünyadaki gelişmeleri takip ederken bu öğeleri taşıyan haberlerden etkilendiklerini vurgulamıştır (Girgin, 1998: 18). Haber için *“zamana uygun her şey”, “zamana uygun rapor”, “yeni bir olayın/durumun anlatılması” “insanların ilgisini uyandıracak tüm bilgiler”, “şimdiki durumda olan”, “içinde bulunulan an”, “gerçeğin toplumsal kurgusu”, “insanlara aktarılan önemli olaylar”, “önemli sayıda insanı ilgilendiren, olayların, gerçeklerin, görüşlerin zamanlı bildirilişi”* tanımları yapılmıştır (Bülbül, 2001: 79). Koronavirüs salgını geniş sayıda kitleleri farklı boyutlarda etkileyen öneme sahiptir; dolayısıyla paydasında koronavirüs salgını olan her şey haber değeri taşımaktadır. Sağlık, eğitim, ekonomi başta olmak üzere pek çok alanı doğrudan etkileyen yapısı ile bu alanlarda paylaşılan son dakika haberleri de çok sayıda izleyicinin/okurun haber kaynağı olmuştur.

Haber bültenlerinde yer verilen haberlerin kaynakları; resmî duyurular, basın bültenleri, resmî raporlar, görüşmeler, basın toplantıları olsa da haber kurumlarının kendi değerlendirmelerine göre seçim kriterleri ve öncelikleri farklı olabilmektedir (McQuail ve Windahl, 2010: 223). Çoğunlukla ana haber bültenlerinde çok sayıda kişiyi ilgilendirmek kıstası ortak noktadır ve haber programları daha çok kişiye ulaşmak, popüler olmak, daha çok izlenmek için dramatik bir anlatım dili ve dramatik unsurları içermektedir (Poyraz, 2002: 136).

Bültenin en önemli haberi, haberin verildiği sıra ve haberin süresine göre değerlendirilir. Herkesi ilgilendiren, ilgi çekici haberlerin ilk sıralarda verildiğini öne süren bir çalışmada özellikle doğal afet, şiddet, terör, savaş gibi duygulara hitap eden görüntülerin öncelikli olarak yayımlandığı belirtilmiştir (Karakuşcu, 2003: 49). Ancak, ilgiyi artırmak için, çok izlenmesi beklenen haberin sonlara doğru yayımlandığını gösteren örneklere de rastlanmaktadır.

Kendiliğinden aniden oluşan, doğal afet, kaza, yangın gibi haberler zamanlamasına göre sıcak haber, güncel haber olarak tanımlanmaktadır. Özel haber ise; haberin baştan sona gazetecinin kendi uğraşlarıyla ortaya koyduğu, araştırmalar sonucu bilgi ve belgeleriyle kanıtlamaya çalıştığı haber türüdür (Bülbül, 2001: 125-126).

Koronavirüs salgını sırasında adeta haberlerin takibinde bağımlılık düzeyine erişilmiştir. Vaka sayılarının takibi, okulların açılması, seyahat engelinin kalkması, iş yerlerinin açılması gibi takip gerektiren çok sayıda kişiyi ilgilendiren gelişmeler, anlık olarak haber bültenlerinde yayınlanmış, röportajlarla desteklenerek yaşanan olayları anlamaya ve anlatmaya yönelik özel haberler üretilmiştir.

Medyaya karşı oluşan bağımlılık modeli, toplumun medyada verilen enformasyona yüksek düzeyde bağlılığını ifade etmektedir (Mutlu, 1995: 51). Bunun daha önce belirtilen ‘kullanımlar ve doyumlar’ yaklaşımı ile ilişkisi bulunmaktadır.

Bireyin ihtiyacı veya bağımlılığının yoğunluğu katılımı daha da artıracak ve kitle iletişim araçları ile izleyiciler arasında bağımlılık ilişkisi perçinlenecektir (McQuail, 2010: 142-143).

3. Araştırma

Covid-19 öncesi ve sonrasında televizyon ana haber bültenlerinde yer alan eğitim haberleri içerik analiziyle incelenmiş olup, eğitim haberlerinin salgın öncesi ve sonrası süreçte genel haberler içindeki dağılımı ve içeriklerindeki farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır.

3.1. Amaç ve Önem

Bu çalışmada Covid-19 salgınının televizyon ana haber bültenlerinde yayınlanan eğitim haberlerine etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ana haber bültenlerinde eğitim haberleri salgın öncesi nasıl bir içerikle verilir? Hangi sorulara, nasıl yanıt aranır?

Yaşanan salgın bu bağlamda neleri değiştirdi, eğitim haberlerini ne şekilde etkiledi? Araştırma kapsamında bu sorulara yanıt aranacaktır.

Çalışmanın sonuçları; medya profesyonellerine, eğitim kurumlarına, eğitim haberlerini nasıl değerlendirmeleri gerektiğini anlamaya çalışan tüm medya okuyuculara önemli çıkarımlar sunacaktır. Çalışmanın bu yönüyle topluma, medyaya ve eğitim dünyasındaki tüm paydaşlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. Yöntem ve Örneklem

Çalışmada medyanın eğitim haberlerine bakış açısı içerik analizi ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Türkiye’de ilk koronavirüs vakasının görüldüğü tarih olan 11 Mart 2020 öncesi çıkan eğitim haberlerini değerlendirebilmek için eğitim-öğretim döneminin başlangıcı olan 15.02.2020-11.03.2020 tarih aralığı incelenerek; salgın sonrası dönemi kapsayan 15.02.2021-11.03.2021 tarih aralığında çıkan eğitim haberleri ile karşılaştırılmış ve içerik analizi yapılmıştır. Bu tarih aralıklarını kapsayan *Habertürk TV*’deki tüm ana haber bültenleri taranmış, haber metinleri kategorize edilmiş ve sistematik olarak incelenmiştir.

Kitle iletişim araçlarından elde edilen ham bilgilerin çözümlenmesi ve sınıflandırılarak anlamlandırılmasında sistematik bir metodoloji sunan içerik analizi, araştırma sorusuna cevap verecek şekilde her türlü yazılı ve sözlü metnin ortak ve farklı yönlerini ortaya koymayı amaçlar (Böke, 2009: 344). Haber metni çözümlemelerinde en yaygın kullanılan yöntemler söylem analizi, göstergebilimsel analiz ve içerik analizidir. Nicel araştırmalar için en uygun yöntemlerden biri olan içerik analizi, içeriğin nesnel ve sistemli bir şekilde ortaya konmasına yardımcı olmaktadır (İrvan, 2000: 73-74).

İçerik analizi yapılan araştırmalarda temel yapıtaşı olarak değerlendirilen kategoriler, çalışmanın kalitesini ve güvenilirliğini doğrudan etkilemektedir. Araştırmanın temelini oluşturan kategoriler bütün metne uygulanabilecek bir yapıda olmalıdır; yoğunluk derecesi ve ileri sürülen varsayımların doğru sonuçlar vermesi buna bağlıdır. Fröh (2001); içerik analizinde şu dört yolu önermiştir: ‘seçme ve indirgeme’, ‘gruplandırma’, ‘genelleştirme-soyutlaştırma’ ve ‘kuramla ilişkilendirme’. Araştırmanın içinden seçilen örneklem üzerinde çalışma yapıp, oluşturulan araştırma varsayımı sonucu tümevarım yönteminin benimsenmesi ‘seçme ve indirgemeci’ yaklaşım;

ortak noktaların tespit edilip, ortak paydada buluşturularak kategorize edilmesi ‘*gruplandırma*’, gruplandırmada olduğu gibi metinlerdeki anlamların özetlendikten sonra, ortak noktalarının birleşmesi sonucu soyutlaştırılması ‘*genelleştirme ve soyutlaştırma*’ yaklaşımı, metinlerin varsayımlarda ileri sürülen gerçekliklerle ilişkilendirilmesi yaklaşımı ise ‘*kuramla ilişkilendirme*’ olarak tanımlanmıştır (Gökçe, 2006: 58-60). Görüldüğü gibi, ham olan verilerin kategorize edilmesi ve sistemli verilere dönüşmesi aşaması son derece titizlikle yürütülmelidir.

Habertürk’te Ana Haber bültenlerinde belirtilen tarih aralıklarında eğitim ile ilgili tüm haberler çalışma kapsamına alınmıştır. Eğitimle ilgili sınav tarihleri ve yeniliklerin duyurulması, öğretmen atamaları, tatil duyuruları, resmi kurumlar tarafından yapılan tüm açıklamalar ‘*eğitimde resmi duyurular*’ kategorisi altında konumlandırılmıştır.

Coğrafyanın ve okulun sahip olduğu zorlu koşullar, finansal yetersizlikler ve maddi imkansızlıklar, okul iflası, özel okul ücretleri gibi finansman ile ilgili konular ‘*eğitim ekonomisi*’ olarak adlandırılmıştır.

Okullarda alınan koronavirüs tedbirleri, hijyen koşullarının sağlanmasıyla ilgili duyurular, öğretmenler ve öğrencilerin uzaktan eğitimde yaşadıkları psikolojik zorluklar ‘*eğitim ve sağlık* (koronavirüs)’ başlığı altında incelenmiştir. Okulda silahlı saldırı, yaralama, şiddet, intihar, kaza, servis kazası, deprem gibi şiddet ve doğal felaket içeren haberler ‘*eğitim güvenliği*’ başlığı altında ele alınmıştır. Bu dört kategori, analiz bölümünde; haberler ile eşleştirilerek ayrıntılandırılacaktır.

Haberin yayınlandığı tarih, haberin gün içinde kaç kez gösterildiği, ana haberde yayınlanan haber sayısı, bültende ilgili haberin kaçınıcı sırada çıktığı, konusu tespit edildikten sonra, haberin yer alma şekli yukarıda belirtildiği gibi incelenerek kategorize edilecektir. Elde edilen bulgular; *eğitim ekonomisi*, *eğitim hizmetleri*, *eğitim güvenliği*, *eğitim ve sağlık*, *eğitimde resmi duyurular* başlıkları altında açıklanacaktır.

3.3. Analiz ve Bulgular

Bu araştırma kapsamında, Covid-19 öncesi ve sonrasındaki süreçte *Habertürk* televizyonunda yer alan ana haber bültenlerindeki eğitim haberleri ile ilgili içerikler analiz edilmiş ve eğitim haberlerinin salgın öncesi ve sonrası süreçte genel haberler içindeki dağılımı tablolarla ve grafiklerle gösterilmiştir.

Tablo 1. Eğitim Haberlerinin Kategorize Edilmesi (Covid-19 Öncesi)

Sayı	Tarih 2020	Haber Türü	Kategori	Haberin Süresi	Toplam Haber Sayısı	Eğitim Haberi Yayın Sırası	Tekrar Sayısı
1	16.02	Öğrenciler zor şartlarda okula ulaşıyorlar (384 basamaklı okul)	eğitim ekonomisi	1,03	31	27	1
2	17.02	Liseye silahlı saldırı	eğitim güvenliği	2,12	27	1	2

Sayı	Tarih 2020	Haber Türü	Kategori	Haberin Süresi	Toplam Haber Sayısı	Eğitim Haber Yayın Sırası	Tekrar Sayısı
3	18.02	Okul iflası	eğitim ekonomisi	1,16	30	22	2
4	21.02	MEB: Yeni eğitim programını açıkladı	eğitimde resmi duyurular	1,2	24	20	1
5	22.02	MEB: Liselerde sınıf geçmede sistem değişikliği...	eğitimde resmi duyurular	3,3	24	5	1
6	22.02	MEB: Liselerde sınıf geçme sistem değişikliği ve öğrenci, veli yorumları (Özel Haber)	eğitimde resmi duyurular	2,45	24	6	1
7	24.02	Van'da depremde tatil olan okullara hasar tespit çalışması	eğitim güvenliği	1	25	4	1
8	24.02	Elazığ'da depremde öğrenciler ders başı yaptı.	eğitim güvenliği	2,04	25	6	4
9	24.02	Öğrenciye bir başka veli şiddet uyguladı.	eğitim güvenliği	1,07	25	20	3
10	25.02	MEB: Öğretmen atama sonuçlarını açıkladı.	eğitimde resmi duyurular	0,4	26	12	1
11	26.02	Trafik kazası	eğitim güvenliği	0,4	23	17	1
12	04.03	Servis Kazası	eğitim güvenliği	1,37	30	26	1
13	06.03	Koronavirüs kapıda, okullar dezenfekte ediliyor.	eğitim ve sağlık	1,32	27	1	1
14	08.03	Lise öğrencileri okulda kavga ettiler	eğitim güvenliği	0,4	31	19	1
15	09.03	Deprem sonrası Van'da okullar açıldı	eğitim güvenliği	0,4	29	22	1

Sayı	Tarih 2020	Haber Türü	Kategori	Haberin Süresi	Toplam Haber Sayısı	Eğitim Haberi Yayın Sırası	Tekrar Sayısı
16	10.03	Sağlık Bakanı: Okullar tatil edilebilir.	eğitim ve sağlık	2,22	16	2	2
17	11.03	Bazı vakıf üniversiteleri uzaktan eğitime geçmeye başladı	eğitim ve sağlık	0,4	21	5	1

Tablo 2. Eğitim Haberlerinin Kategorize Edilmesi (Covid-19 Sonrası)

Sayı	Tarih 2021	Haber Türü	Kategori	Haberin Süresi	Toplam Haber Sayısı	Eğitim Haberi Yayın Sırası	Tekrar Sayısı
1	15.02	MEB: Köy okulları açıldı.	eğitimde resmi duyurular	2,52	18	9	6
2	15.02	YÖK: Yüz yüze eğitime başlama tarihi...	eğitimde resmi duyurular	2,4	18	10	5
3	17.02	Valilik: İstanbul'da yüzyüze eğitime ara verildi.	eğitimde resmi duyurular	0,4	16	1	1
4	19.02	Üniler online olunca esnaf zorlandı	eğitim ekonomisi	2	21	10	6
5	19.02	İstanbul'un köylerinde okullar açıldı	eğitimde resmi duyurular	1,59	21	11	4
6	19.02	MEB: Yüz yüze eğitim 1 Mart'ta başlayacak	eğitimde resmi duyurular	1	28	7	8
7	21.02	MEB: Liselerde yüzyüze sınav	eğitimde resmi duyurular	1	17	7	7
8	22.02	Özel Okul Ücretleri	eğitim ekonomisi	3,36	10	1	4
9	23.02	Okullar 1 Martta açılıyor.	eğitimde resmi duyurular	2,02	15	4	5

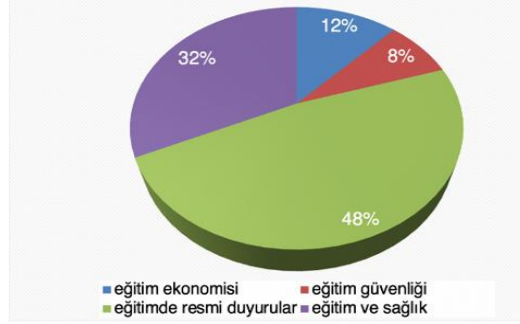
Sayı	Tarih 2021	Haber Türü	Kategori	Haberin Süresi	Toplam Haber Sayısı	Eğitim Haberi Yayın Sırası	Tekrar Sayısı
10	23.02	Cumhurbaşkanı: Öğretmen ataması yapılacağını duyurdu.	eğitimde resmi duyurular	2,32	5	3	4
11	23.02	Öğretmenler salgında neler yaşadı? (Özel haber)	eğitim ve sağlık	3,44	5	4	5
12	24.02	Öğrenciler yüzyüze eğitime hazır mı? (Özel haber)	eğitim ve sağlık	2,37	20	3	2
13	24.02	Köy okulunda korona...	eğitim ve sağlık	0,4	20	4	3
14	24.02	Öğretmenlere aşı Bakan ile başladı	eğitim ve sağlık	1,49	20	5	5
15	25.02	Öğretmene saldırı	eğitim güvenliği	1,2	18	15	1
16	26.02	Öğretmenlere aşı programı	eğitim ve sağlık	1,35	30	5	3
17	27.02	Okullara kabine ertelemesi	eğitimde resmi duyurular	1,39	32	1	7
18	28.02	MEB: Yüzyüze sınavlar 8 Mart'ta başlayacak	eğitimde resmi duyurular	0,45	28	2	5
19	02.03	Yüzyüze eğitim başladı	eğitimde resmi duyurular	2,36	23	5	5
20	03.03	Eğitime ulaşamayan köy okulu çocukları (özel haber)	eğitim ekonomisi	3,12	12	6	3
21	05.03	LGS maratonu ve koronavirüs salgını	eğitim ve sağlık	2,35	24	8	3
22	05.03	MEB: Öğretmen atamaları...	eğitimde resmi duyurular	0,4	24	13	5
23	05.03	Okul duvarı öğrenciyi öldürdü	eğitim güvenliği	1,09	24	16	5
24	09.03	Online eğitime uyum zor (Özel haber)	eğitim ve sağlık	3,02	26	7	4

Sayı	Tarih 2021	Haber Türü	Kategori	Haberin Süresi	Toplam Haber Sayısı	Eğitim Haberi Yayın Sırası	Tekrar Sayısı
25	11.03	Öğretmenin PCR sonucu pozitif çıktı.	eğitim ve sağlık	0,45	19	3	1

Grafik 1. Covid-19 Öncesi Eğitim Haberlerinin İçerikleri (15.02.2020-11.03.2020)

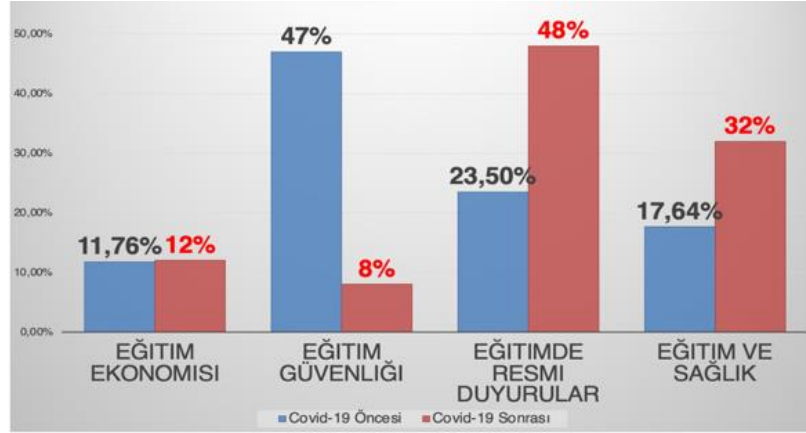
Covid-19 öncesi ana haber bültenlerinde yer alan eğitim haberlerinin neredeyse yarısını (%47) eğitim güvenliği kategorisi oluşturmaktadır. Onu %23 ile eğitimde resmî duyurular, %18 ile eğitim ve sağlık, %12 ile eğitim ekonomisi kategorileri izlemektedir.

Grafik 2. Covid-19 Sonrası Eğitim Haberlerinin İçerikleri (15.02.2021-11.03.2021)

Covid-19 sonrası ana haber bültenlerinde yer alan eğitim haberlerinin oranları incelendiğinde haberlerin neredeyse yarısını “eğitimde resmî duyurular” kategorisi oluşturmaktadır. Ardından, %32 ile “eğitim ve sağlık”, %12 ile “eğitim ekonomisi” ve son olarak %8 ile “eğitim güvenliği” kategorisi izlemektedir. Bu dönemde, eğitim konusunda yapılan haberlerin neredeyse yarısına yakın “eğitim güvenliği” başlığı altında yapılmıştır.

Tablo 3. Eğitim Haberleri İçeriklerine Covid-19 Etkisi

Covid-19 öncesi ve sonrası süreç genel olarak ele alındığında da ‘eğitim güvenliği’ başlığı altında yapılan haberlerin oranında ciddi bir düşüş söz konusudur. Bu başlık altında değerlendirilen haberlerin oranı %47’den %8’e düşmüştür.

Türkiye’de de televizyon ana haber bültenlerinde yayınlanan haberlerin şiddet düzeyini ölçmek için yapılan bir araştırmada haber bültenlerinde şiddetin yoğun olarak kullanıldığı; ana haber bültenlerindeki şiddet oranının yüzde 30’u kapsadığı belirtilmiştir.

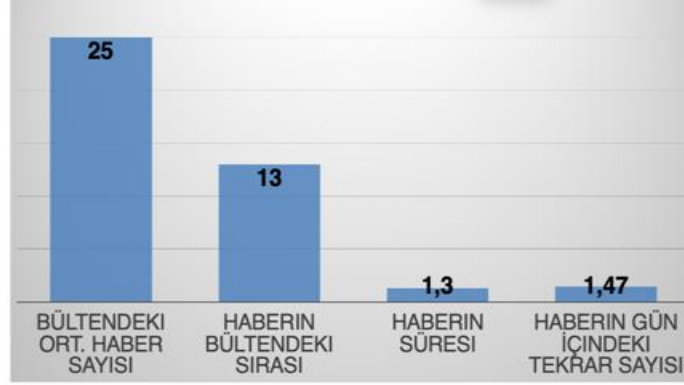
Reyting getirmesi dolayısıyla şiddet haberlerine yönelindiği ise araştırmada öne çıkan bir başka unsurdur (Özen ve Gökmen, 2020: 296). Ancak eğitim kurumlarının kapalı dönemde şiddeti de barından eğitim güvenliği kapsamında değerlendirilen unsurlar daha az yaşandığından; ana haber bültenlerinde de daha az yer bulmuştur.

Salgın öncesi süreçte ‘eğitimde resmî duyurular’ olarak kategorilendirilen haberler genel haberlerin arasında %23 iken, salgınla birlikte topluma yönelik bilgilendirmelerin artması nedeniyle bu oran Covid-19 sonrası süreçte %48’e çıkmış ve iki kattan fazla oransal bir artış söz konusu olmuştur. Covid-19 öncesi eğitim duyuruları sadece Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yapılırken, Covid-19 sonrası Sağlık Bakanlığı, Cumhurbaşkanı, Valilik tarafından da yapılmıştır. Yapılan bir başka çalışmada yer alan bulgular bu sonucu doğrulamaktadır. Gazetelerde yer alan eğitim haberlerinin tarandığı bir çalışmada MEB’in en çok rastlanan haber kaynağı olduğu tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bu sonuç; eğitimle ilgili sorunların tespiti ve çözümlerin ana sorumlusunun Milli Eğitim Bakanı olmasından kaynaklandığı yorumu ile ele alınmıştır (Berkant ve Cömert, 2013: 38) Ancak olağanüstü günlerden geçilen salgın sürecinde eğitim haberleri konusunda resmi duyuru kaynaklarının çeşitlendiği; MEB’in ve YÖK’ün yanı sıra Sağlık Bakanlığı, Cumhurbaşkanı, Valilik tarafından da açıklamalarda bulunduğu bu çalışma kapsamında açıkça görülmüştür.

Oransal olarak artışın olduğu bir başka başlık ise ‘eğitim ve sağlık’ kategorisinde gerçekleşmiştir. Covid-19 öncesi süreçte %18 olan oran, salgın sonrası süreçte %32’ye çıkarak büyük bir artış göstermiştir.

Ayrıca bu noktada salgın öncesinde çıkan eğitim ve sağlık kategorisinde değerlendirilen haberlerin henüz Türkiye’de örnekleri yaşanmasa da Çin’de baş gösteren vakalardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. ‘Eğitim ekonomisi’ kategorisinde yer alan haberlerin ise iki süreç incelendiğinde de aynı oranda kaldığı görülmektedir.

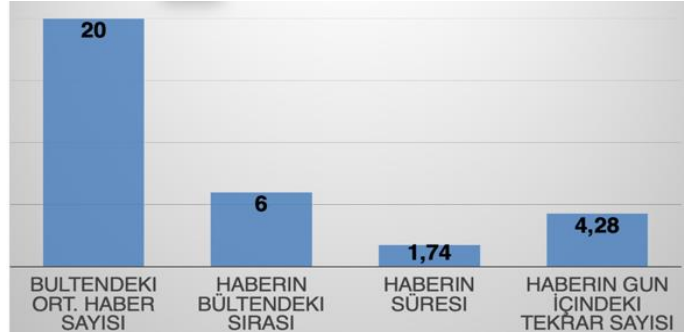
Tablo 4. Covid-19 Öncesi Eğitim Haberleri.

Covid-19 öncesi süreçte ana haber bültenlerinde yer alan haber sayıları günlük ortalama alınarak incelenmiş ve dört başlık altında (bültendeki ortalama haber sayısı, haberin bültendeki sırası, haberin süresi, haberin gün içindeki tekrar sayısı) ele alınmıştır. Buna göre; Covid-19 öncesi süreçte günlük ortalama 25 haber yapıldığı görülmüştür.

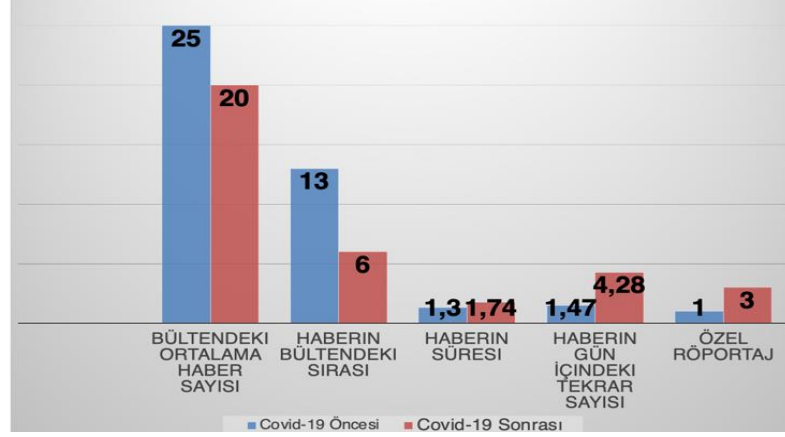
Eğitim haberlerinin bültende 13. sırada yer aldığı ve her bir haberin süresinin ortalama 1,3 dakika olarak yer bulduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan, eğitim haberinin gün içindeki tekrar yayınlanma sayısının ise ortalama 1,47 olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Covid-19 Sonrası Eğitim Haberleri

Bu dört kategoriye yönelik Covid-19 sonrası süreç analiz edildiğinde, bültendeki ortalama haber sayısının 20 olduğu görülmektedir. Eğitim haberlerinin bültendeki yeri ise 6. Sırada yer bulmaktadır. Eğitim haberlerinin süresi ise 1,74 dakika olarak tespit edilmiştir. Son olarak, eğitim haberlerinin gün içindeki tekrar yayınlanma sayısı ise ortalama 4,28 olmuştur.

Tablo 6. Eğitim Haberlerine Covid-19 Etkisi

Bültendeki ortalama haber sayıları iki dönemde karşılaştırıldığında, salgın sonrası süreçte haber sayılarında %20’lik bir düşüş söz konusu olmuştur. Bunda, eğitime ara verilmesi ve toplumsal sağlığı ilgilendiren haberlerin ön plana çıkması etkili olmuştur.

Eğitim ile ilgili haberlerin haber bültenlerindeki sırasına bakıldığında, salgın öncesi 13 iken, bu rakam salgın sonrası süreçte 6.sıraya kadar çıkmıştır. Yapılan literatür taramasında haberlerin önem sırasına göre izleyiciye sunulduğu aktarılmaktadır. Geniş kitleleri ilgilendiren, etki alanı yaygın önemli olayların birinci sırada, ikincil öneme sahip haberlerin ise bültenin ilerleyen dakikalarında yer aldığı belirtilmektedir.

Haberlerin sıralaması haber kanalına, ana haber bülteninin yönetim stratejilerine, editöre göre değişkenlik gösterebilmektedir. Ayrıca her haber her kanal için aynı oranda önem arz etmeyebilir (Özen ve Gökmen, 2020: 295). Ayrıca daha önce belirtildiği gibi istisnai durumlar mevcuttur; daha çok izlenmesi beklenen bazı haberin merak duygusunu tetiklemek için bültenin sonlarına doğru yayınlanması da söz konusudur.

Karşılaştırılan iki süreç arasında eğitim haberlerinin süresinde de artış olduğu görülmüştür. Ortalama 1,3 dakika olarak verilen eğitim haberleri, salgın sonrası süreçte 1,74 dakika olarak hesaplanmıştır. Yani eğitim içeriklerinin haber bültenlerinde daha uzun süre yer aldığı söylemek mümkündür. Oransal olarak bakıldığında, haber süresinde %33’lük bir artış göze çarpmaktadır. Bir diğer dikkat çeken artış ise haberin gün içindeki tekrar sayısının ele alındığı kategoride gerçekleşmiştir. Bu kategoride, salgın öncesi sayı 1,47 iken, salgın sonrası haberlerin tekrar sayısı 4,28’e yükselmiş ve neredeyse üç kata yakın bir artış söz konusu olmuştur. Haberinin diğer saatlerde yayınlanan haber bültenlerinde yayınlanıp yayınlanmadığını belirtmek için ‘tekrar sayısı’ ifadesi kullanılmıştır.

Eğitim ile ilgili haberlerde konunun uzmanlarıyla yapılan özel röportajlar da incelemeye tabii tutulmuştur ve burada da artış gözlemlenmiştir.

Covid-19 öncesi incelenen süreçte eğitim ile ilgili gerçekleştirilen özel röportaj sayısı sadece 1 haberle sınırlı iken; bu sayı salgının eğitim ve öğrenciler üzerindeki etkisinin artması ve eğitimde daha önce var olmayan çevrimiçi platformların kullanılmaya başlamasıyla birlikte üç katı artmıştır. Salgın sonrası taranan eğitim haberlerinin içindeki özel haber sayısının üç habere eriştiği görülmüştür.

Gazete okuyucuları üzerinde yapılan bir başka çalışmada; gazetelerin sadece gündeme ilişkin haberleri veren bir araç olarak değil; bunun ötesine geçerek işlevsel bir iletişim aracına dönüşmesi ve eğitim aracı rolüne bürünmesi gerektiğine işaret edilmiştir (Erkılıç, 2008). Bu sonuç, bu çalışma kapsamında ortaya konan veri ile doğru orantılıdır. Eğitim içeriklerinde özel haberlerin sayısı rutin haberlere göre daha azdır, ancak belirtildiği gibi salgınla birlikte özel haberlerin sayısının 3 katı arttığı tespit edilmiştir.

Covid-19 hayatın bütün alanlarına olduğu gibi eğitim alanına da etki etmiş ve birçok medya organı vasıtasıyla eğitim üzerine yapılan haberlerin ve içeriklerin sayısı artmıştır. Daha önce eğitim alanında gündemde olmayan birçok yeni soruna yönelik haberler üretilmiş, geçmişten beri var olan sorunların ise görece daha geri planda kaldığı saptanmıştır.

Covid-19 öncesi ve sonrası süreçlerde eğitim üzerine yapılan haberlerin önemi de ana haber bültenlerindeki haberin sıralaması ve süresine bakıldığında çok daha iyi anlaşılmaktadır.

4. Sonuç

Hayatın her alanını etkileyen Covid-19 salgını eğitimin işleyişinde de bir milat olarak eğitim dünyasının tüm paydaşlarına önemli dersler vermiştir. Eğitimin her koşulda sürdürülebileceği, yüz yüze eğitimin önemi, teknolojinin eğitimdeki yeri, okulların önemi, öğrenci-aile-okul birlikteliği gibi pek çok açılardan ele alınabilecek olan eğitim konuları salgın ile birlikte kitle iletişim araçlarında daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Pandemi koşullarında milyarca öğrencinin eğitiminin aksamaması için her ülke kendi yeterliliği ölçüğünde adımlar atarak çeşitli tedbirler almıştır. Yaşanan bu küresel kriz devletlerin eğitim sistemlerindeki süreçlerini yeniden gözden geçirmelerini zorunlu kılmıştır. Koşulların dayattığı bir zorunluluktan kaynaklansa da kitle iletişim araçları bu süreçle beraber eğitimi daha fazla gündemlerine taşımışlardır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler eğitim haberlerinin niceliksel ve niteliksel olarak artış gösteren bir ivme kazandığını açıkça ortaya koymuştur. John Dewey'in "*Eğitim hayata hazırlık değil, hayatın ta kendisidir*" sözünü deneyimlediğimiz bu süreç yaşam boyu eğitimin önemini daha iyi kavramımızı sağlamıştır. Ayrıca; eğitim sistemlerinin gelişmesi ve kriz olmadan da eğitimin başrolde olabilmesi için medyaya önemli görevler düştüğü görülmüştür.

En etkili haber alma araçlarından olma özelliğini koruyan televizyon ve ana haber bültenleri aracılığıyla medyanın bilgilendirme ve eğitim rolleri de bu dönemde artış göstermiştir.

Bu bağlamda; kitlesel gündem penceresinden eğitim haberlerini ele almanın yanı sıra, proaktif davranarak sadece rutin haberlerin kamuoyu ile paylaşılmadığı, eğitimin iyileştirilmesi gereken tüm alanlarının haber bültenlerinde yer bulduğu bir medya ortamına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Medyanın haber verme rolünün yanında eğitim aracı olarak da kalıcı misyonlar yüklenmesi gerektiğine işaret eden pek çok araştırmada benzer vurgu yapılmaktadır.

Sadece salgın gibi olağanüstü dönemlerde değil, rutin dönemlerde de haber akışlarında daha fazla eğitim haberlerinin yer bulmasının toplumun bilinçlenmesi ve gelişmesi açısından olumlu sonuçlar doğuracağına inanılmaktadır.

Kaynakça

- Berkant, H. G., & Cömert, M. (2013). Günlük gazetelerdeki eğitimle ilgili haberlerin incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 25-44.
- Böke, K. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Bülbül, R. (2001). *Haberin anatomisi ve temel yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Cerenci, S. (2001). *Televizyonda program yapımı*. İstanbul: Metropol Yayınları.
- Charon, J.M. (1993). *Medya Dünyası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demirci, S., ve Köseli, M. (2009). İkincil veri ve içerik analizi. *İçinde Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 321-362.
- Edelstein, A. S. (1973). An alternative approach to the study of source effects in mass communication. *Studies of Broadcasting*, 9, 5-29.
- Erkılıç, T. A. (2008). Eğitimle ilgili yazılara ilişkin yerel basın üzerinde yapılan bir çözümleme. *Yordam Manas Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 223-234.
- Garnham, N. (1990). *Capitalism and communication: Global culture and the economics of information*. California: Sage Publications.
- Gerbner, G. (2002). *Global media mayhem*. Global Media Journal, 1(1).
- Girgin, A. (1998). *Haber Yazma Teknikleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi: Kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal kitabevi.
- İrvan, S. (2000). *Metin Çözümlemelerinde Yöntem Sorunu*. Medya ve Kültür, 1.Ulusal İletişim Sempozyumu Bildirileri, Ankara: İletişim Dergisi Yayınları.
- Karakuşçu, G. Y. (2003). *Özel Televizyon Haberlerinde Terörizm Kanal D Ve Show Tv Ana Haber Bültenleri İçerik Analizi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Kars, N. (2003). *Televizyon programı yapalım herkes izlesin*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Katz, E., ve Foulkes, D. (1962). On the use of the mass media as "escape": Clarification of a concept. *Public opinion quarterly*, 26(3), 377-388.
- Katz, E., Blumler, J. G., ve Gurevitch, M. (1973). Uses and gratifications research. *The public opinion quarterly*, 37(4), 509-523.
- Lippmann, W. (2017). *Public opinion*. New York: Routledge.
- McQuail, D., ve Windahl, S. (2010). *İletişim Modelleri. İçinde Kitle İletişim Çalışmalarında*. (Çev: Konca Yumlu). Ankara: İmge Kitabevi.
- Mutlu, E. (1995). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ark Yayınevi.

- Özen, Ö. ve Gökmen, M. (2020). Türkiye’de TV Ana Haber Bültenlerinde Yayınlanan Haberlerin Şiddet Düzeyinin Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 266-297.
- Poyraz, B. (2002). *Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği RATEM (2020). *Türkiye Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektör Raporu*. RATEM. Accessed December, 8, 2020.
- Signorielli, N., ve Morgan, M. (Eds.). (1990). *Cultivation analysis: New directions in media effects research* (p. 85). Newbury Park, CA: Sage.
- Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2006). *İletişim Araştırma ve Kuramları*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Yaylagül, L. (2010). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.